

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature
(Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2022)

Öznur ÖZDARICI

Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale
Üniversitesi
oznur_ozdarici@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5772-2624>

**Mehmet Âkif Ersoy'un Gurbetten
Seslenen Mektupları**

Letters Written by Mehmet Akif Ersoy from Foreign Lands

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 24.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 24.08.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2022

Atıf/Citation

Özdarıcı, Ö. (2022). Mehmet Âkif Ersoy'un Gurbetten Seslenen Mektupları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6 (2), 999-1014. <https://doi.org/10.34083/akaded.1145269>

Özdarıcı, Ö. (2022). Letters Written By Mehmet Âkif Ersoy From Foreign Lands. *Journal of Academic Language and Literature*, 6 (2), 999-1014. <https://doi.org/10.34083/akaded.1145269>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Geçmiş çok eski yıllara uzanan mektup kendi içerisinde çeşitlilik gösteren geniş yelpazeye sahip bir iletişim aracıdır. İfade vasıtası olmasının ötesinde mektubun bir diğer fonksiyonu da bir anlatım tekniği olmasıdır. Edebiyat ve fikir adamlarının özel mektupları onlar hakkında ipuçları veren önemli vesikalardır. Ayrıca bu belgeler edebiyat tarihi açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Mehmet Âkif'in de gurbette iken yakınlarına yazdığı, Mısır yıllarını konu alan mektupları vardır. 1928-1936 yılları arasını kapsayan bu mektuplardan kırk üçü Mehmet Âkif'e, üçü eşi İsmet Hanım'a ve bir tanesi de oğlu Emin Bey'e aittir. Bu mektuplarda Âkif yalnızca çocuklarına, torunlarına değil; dost çevresine, İstanbul'a ve vatanına olan özlemine de dile getirmiştir. Sıcak ve samimi bir dille yazılan söz konusu mektuplar Âkif'in Mısır'da geçirdiği hayat ve ailesi ile ilgili bilgilerin yanı sıra onun şahsiyeti ve fikirleri ile ilgili bilgiler sunması açısından da önem arz etmektedir. Mektuplarda yer alan konular aile, gündelik hayat, geçim sıkıntısı, sağlık, eğitim ve çocuk terbiyesi, edebî uğraşlar, vatan hasreti alt başlıkları ile ele alınmıştır. Çalışmada Mehmet Âkif'in iç dünyasının dışavurumu olan bu metinlerin sunduğu veriler ışığında onun şahsiyetine, fikir ve ruh dünyasına ilişkin unsurlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, mektup, gurbet, Mısır, sıra

Abstract

Dating back to old times, the letter is a means of communication with a wide range of variations within itself. Besides being a means of expression, the letter is also a narrative technique. The private letters of literary and intellectual figures are important documents that give clues about them. In addition, these documents have a special importance in terms of the history of literature. Mehmet Âkif has letters about the Egyptian years that he wrote to his relatives while he was abroad. Forty-three of these letters, covering the years 1928-1936, belong to Mehmet Akif, three to his wife İsmet Hanım and one to his son Emin Bey. In these letters, Akif expressed his longing not only for his children and grandchildren, but also for his friends, Istanbul and his homeland. These letters, written in a warm and sincere language, are important in terms of presenting information about Akif's life in Egypt and his family, as well as information about his personality and ideas. The subjects in the letters were examined under the subheadings of family, daily life, financial difficulties, health, education and upbringing of children, literary pursuits, homesickness. In the current study, in light of the data provided by these texts, which are a kind of reflection of the inner world of Mehmet Âkif, his personality, ideas and spiritual world will be evaluated.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, letter, foreign land, Egypt, homeland

Giriş

1873-1936 yılları arasında yaşayan Mehmet Âkif Ersoy, Türk edebiyatı içerisinde isminden çokça söz ettiren önemli şahsiyetlerden biridir. Bir birey olarak toplumun problemlerine kayıtsız kalmaması, bunları samimiyetle ifadeye yönelmesi ve anlatımını Türkçenin imkânlarıyla zenginleştirilmesi onu sahip olduğu bu çok yönlü kişiliğiyle 20. yüzyıl Türk edebiyatı içerisinde ayrıca değerli kılar. Bedbin bir ruh haliyle Abbas Halim Paşa'nın davetlisi olarak gittiği Mısır'da (Okay, 1989, s.11) yaklaşık on buçuk yıl gönüllü bir sürgün hayatı yaşar: "İstiklâl Savaşı kazanıldıktan sonra İstanbul'a dönen Mehmed Âkif, 1923 ve 1924 yıllarının kış aylarını yakın dostu Abbas Halim Paşa'nın davetlisi olarak Kahire'de geçirdikten sonra, Türkiye'deki siyasi gelişmelerin etkisiyle, dergisinin kapatılması, polis takibine alınması gibi engellerle karşılaşması, böylece hizmet imkânlarının elinden alınması yüzünden, 1925 yılı sonundan itibaren temelli olarak Mısır'a gitmeye mecbur olmuş ve orada bir nevi gönüllü sürgün hayatı yaşamak zorunda kalmıştır. Ağır şekilde hastalanarak sevgili yurduna döneceği 17 Haziran 1936 tarihine kadar, on buçuk sene Kahire/Hilvan'da vatan-cüdâ olarak hasret çekmiştir." (Düzdağ, 2011, s. 32-33). Mısır, Mehmet Âkif'in tanıdık olduğu bir coğrafyadır. Daha önce de çeşitli vesilelerle Mısır'a gider. Bunlar kısa süreli ziyaretler olmakla birlikte 1925 senesinin Eylül/Ekim ayında İstanbul'dan bir daha dönmek üzere ayrılıp eşi ve iki oğlu ile birlikte Mısır'a yerleşir. (Özçelik, 2020, s. 142-143), (Erişirgil, 2006, s. 330).

Bir "İstiklâl Marşı" şairi, "Safahât" şairi olmasının yanı sıra Âkif'in Mısır'da iken kızına ve damadına yazdığı mektupları da Türk edebiyatı açısından önemli sayılabilecek birer vesika niteliğindedir. Bizde mektup "özellikle Tanzimat ve Servet-i Fünun dönemlerinde ayrı bir araştırma konusu olacak kadar geniş ve özel bir yer" tutar. (Kefeli, 2002, s. 19). Edebiyat tarihi içerisinde yer alan önemli kişilerin mektupları hakkında yapılan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlardan bazıları (Şahin (2021, s. 78-87); Çıkkla (2006, s. 256-257), Narlı (2006, s. 267-279), Karataş (2006, s. 306-319), Emre (2006, s. 319-324), Turinay (2006, 375-382), Şakar (2006, s. 324-339) olarak ifade edilebilir.

İnsanoğlu duygu örüntülü bir varlıktır. Duygularını dile döktüğü kelimeler vasıtasıyla ete, kemiğe büründürür ve çeşitli anlatım teknikleri yoluyla ifadeye çalışır. Denilebilir ki aslında her mektup hislerin ve fikirlerin birer tercümanıdır. O da tıpkı edebî türlerde olduğu gibi insanın iç dünyasının dışavurumudur. Öyle ki Âkif'in kendi arzusuyla gittiği bu gönüllü sürgün yıllarında en büyük tesellisi bu gurbet diyarından vatanına gönderdiği mektuplardır. Gurbet, kişinin ruh ve düşünce ikliminin gelişmesinde de önemli katkıları olan bir yerdir. Vatanından ve sevdiklerinden uzakta oluş, sılaya duyulan özlem ve daha pek çok duygu hali bu mektuplar vesilesiyle dile gelir. Hilvan'dan memlekete gönderilen bu mektuplarda aile, hasret, gündelik hayatın bütün şekilleri, hayatın zorlukları, yaşanan sıkıntılar, vatan, eğitim, çocuk terbiyesi, hayvan sevgisi, vb. birçok konu hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Dua, tebrik,

bayram mesajı, tavsiye, davet, istek, teşekkür, mazeret ve özür içeren mektuplar Âkif'in edebî değerinin daha da net anlaşılabilmesi için önem arz etmektedir. İnsanoğlu içindekileri dışa aktarırken içinden geldiği gibi yazar. Bu sebeple insanın insan olmasından dolayı sahip olduğu pek çok hâlin sıcak bir dille yazıya aktarılmış bir izdüşümüdür bu mektuplar. Eyüp Belediyesince hazırlanan “*Firaklı Nâmeler*” adlı kitapta bizzat Mehmet Âkif tarafından kaleme alınan kırk üç adet mektubun dördü 1928 senesine aittir. İki kızı Suad Hanım’a, ikisi de damadı Ahmed Bey’e hitaben yazılmıştır. 1930’da biri Suad Hanım’a, diğeri damadı Ahmed Bey’e olmak üzere iki mektubu vardır. 1932 yılında beşi Suad Hanım’a, altısı Ahmed Bey’e; 1933’te üçü Suad Hanım’a, ikisi Ahmed Bey’e; 1934’te ikisi kızı Suad Hanım’a, ikisi damadı Ahmed Bey’e; 1935’te ikisi kızına, biri damadına; 1936 senesinde ikisi kızına, üçü damadına yazılan mektuplardan söz edilebilir. Bunlara ek olarak Âkif’in yine kızı Suad Hanım’a yazdığı beş adet tarihi belli olmayan mektubu bulunmaktadır. (Özalp, 2011). Kitapta ayrıca eşi İsmet Hanım’a ait üç, oğlu Emin’e ait de bir mektup yer alır. (Karataş, 2011, s. 452-464). Günaydın da makalesinde Âkif’in ailesine yazdığı yedi mektuba yer vermektedir. (2008, s. 440-447).

Mısır-Hilvan’dan, sırasıyla Milas, Erciş ve Beytüşşebab’da yaşayan kızı Suad Hanım’la damadı Ahmed Bey’e gönderilen mektuplar 1 Mart 1344/1928-23 Mart 1936 tarihini kapsamaktadır. Mektuplardan kırk üçü Mehmet Âkif’e, üçü eşi İsmet Hanım’a, bir tanesi de oğlu Emin’e aittir. Mektuplar dosya (A4) sayfasına genellikle bir tarafı Suad Hanım’a, diğer tarafı Ahmed Bey’e olmak üzere arkalı önlü yazılmıştır. Mektuplardan bazılarında bir kısım cümle ve ibare ve tarihlerin kesilmiş veya karalanmış olduğu dikkati çeker. Yapılan metin tamiri çalışmaları neticesinde metinler üzerindeki bu eksiklikler okunmaya ve tamamlanmaya çalışılmış olup okunamayan kısımlar noktalarla gösterilmiştir. Gerekli görülen yerlere de dipnotlar verilmiştir. (Özalp, 2011, s. 26-27).

Yöntem

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belgesel tarama kullanılmıştır. Belgesel tarama, doğrudan görüşme ve gözlem imkânının bulunmadığı şartlarda işe koşulmaktadır. (Yıldırım&Şimşek, 2011). Belgesel taramada var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri toplanmaktadır. (Karasar, 2006).

Bulgular

Aile

Mehmet Âkif için aile son derece önemli bir müessesedir. Memleketinden ayrı, uzak bir diyarda yaşayışı ona ailenin önemini derinden hissettirir ve aile kavramının ne kadar mühim olduğunu bir kez daha hatırlatır. Öyle ki gurbette iken kızı Suad Hanım’a, damadı Ahmed Bey’e yazdığı mektuplar sıladan ve sevdiklerinden uzak oluşundan kaynaklanan bu duygu yoğunluğunu yansıtır niteliktedir. Söz konusu

mektuplarda derin bir özlemin, bağlılık duygusunun, ince, içli, şefkatli bir babanın/dedenin/kayınpederin seslenişi vardır. Ailenin sağlam temeller üzerine yükselmesi için aile birliği de Âkif için bir o kadar önemlidir. Zira aile hakkındaki görüş ve düşüncelerine Safahât (Ersoy, 2021)'ta da geniş yer verir. (Timurtaş, 2006, s. 133) 1932 Haziranında kızına yazdığı mektubunda şöyle demektedir: “Şarka doğru gitmek üzere hazırlık emri almışsınız. Cenâb-ı Hakk hayırlı eylesin. Ahmed’e de yazdım: Seni birlikte götürmek yahut evvelki tasavvur vechile bu tarafa göndermek şekillerinden hangisini tercih etmek lâzım geleceğini zannederim, mahal-i azîmet belli olduktan sonra siz aranızda düşünürsünüz. Gelirsen başımın üstünde yerin var. Ferdâ’yi da mektebe veririz. Geçen sene az oturduğun hâlde çok istifâde etmiştin. Bu sefer inşallah kararımızı tebdil için ısrar etmek de istemeyiz. Evet, seni aramızda görmek şüphe yok ki büyük bir saâdettir; lâkin, âilî hususâtı nazar-ı dikkate almak da zaruridir. Hâsılı meseleyi kendiniz hallederek neticeyi bildiriniz.” (Özalp, 2011, s. 69). Bu mektuplarda yoğun bir özlem duygusunun varlığı kuvvetle hissedilir. Kızı Suad Hanım’a yazdığı mektubunda “Validen Suad fodulu oldu demiştim ya, şimdi o fodulluk bir kat daha arttı: Geçen gün “Suad nerde, biliyor musun?” diye sordu. “Türkiye’de!” dedim. “Hayır, işte buracıkta!” diye burnunun ucunu gösterdi. Yârim çiçek olmuş burnumda tüter! Gündüzleri hülyasında, geceleri rüyasında Ferdâ Kadın’la Suad Hatun’dan başkası yok.” (Özalp, 2011, s. 89) demektedir. Özlem Âkif’in hemen her mektubunda yer alan bir duygu durumudur. Yine 1933 senesinde kızına yazdığı bir mektubu özlemlerle doludur: “Hepinizi ayrı ayrı görecekmiş geldi. Hele annen seni sayıklayıp duruyor. Kulağında ötüyor, burnunda tütüyormuşsun! Bana sorarsan hemen sağ olun, selâmette olun; bu zahîrî ayrılıkların o kadar hükmü yoktur. Gönüllerimizin bir olması, birbirimizin âfiyetinden haberdâr olmamız da büyük bir saâdettir. İnsan mesud olduğunu bilmelidir.” (Özalp, 2011, s. 99). Özlemi her ne kadar yoğun olsa da Âkif’in tek tesellisi bir aile olarak gönül birliğinin daim olması ve birbirlerinden haberdar olabilmek yönündedir. Bu, onun için en büyük saadettir. Yine Suad Hanım’a yazdığı tarihsiz mektubunda ailenin devamlılığı için kadına düşen görevler ve iyi bir ev kadınında olması gereken özellikler hakkındaki düşüncelerine yer verir: “Dikişi terakkî ettirmen, reçeller kaynatman hakikaten hoşâ gidecek haberler. Âferin kızım, işte böyle olmalı. Faziletli bir ev kadınından beklenen: Kocasına hürmet, evlâdına muhabbetten sonra yuvasının işiyle gücüyle seve seve, isteye isteye meşgul olmaktır. Dünyada bu meşgale kadar hoş, müfid, sıhî bir şey yoktur.” (Özalp, 2011, s. 159).

Gündelik Hayat

Âkif’in mektuplarının hemen hepsinde hem kendilerinin hem de karşı tarafın gündelik hayatına ait pek çok bilgi satır aralarına serpiştirilmiş durumdadır. 1928 yılına ait mektuplarda hâl, hatır sorma, memleketin hava durumu, karşı taraftan haber almanın verdiği memnuniyet, torunu hakkında malumat, kızının para konusunda tutumlu oluşuna duyulan memnuniyet (Özalp, 2011, s. 33-35) türünden konulara yer

verilir. Torununa olan sevgisinden, işlerinin yoğunluğundan, eşi ve kendisinin torununa ilişkin daha fazla bilgi almak istediklerinden, kendilerine duyulan özlemlerinden, evlerinin durumundan, Milas'ın sıcakları, eşi İsmet Hanım ve oğullarının durumu, memleketten fotoğraf istekleri, komşular, (Özalp, 2011, s. 37-39) yurttan haberler, kendisine gönderilen selamlardan duyduğu memnuniyet (Özalp, 2011, s.141) mektuplarda geçen diğer konular arasındadır. Âkif, 1929 tarihli mektuplarında İsmet Hanım'ın İstanbul yolculuğuna çıkacağından, oraya vardığında kendilerini bilgilendireceklerinden, Milas'a da uğrama ihtimalinin olabileceğinden (Özalp, 2011, s. 47) bahsetmektedir. Mektubun gecikmiş olmasından ötürü damadından özür diler ve bundan sonra daha çabuk cevap vereceklerini belirtir. Hallerinin afiyette olduğu, torununun konuşmasına ziyadesiyle memnun oldukları bilgisini vererek iletilen selamlarla mektup son bulmaktadır (Özalp, 2011, s. 49). Bayramda kendilerine mektup göndermedikleri için kızına teessüflerini iletir, bir an evvel mektup yazmalarını ve kendileri hakkında bilgi vermelerini ister. (Özalp, 2011, s. 59) Bayramlarını tebrik eder (Özalp, 2011, s. 61), evdeki hayvanlar (tavuk ve inekler) hakkında malumat almak isteğini belirtir, kızını ve torununu gezdirmek için Mısır'a davet eder. (Özalp, 2011, s. 63) Suad Hanımlar'ın şarka gitmek üzere hazırlık yaptıkları bilgisi (Özalp, 2011, s. 69) ne binaen Şark hizmeti için tebrik dileklerini iletir. Bu esnada kızı ve torununun nerede kalacakları konusu, Mısır ve Milas'ın hava durumu, aile efradının durumu da mektupta geçen diğer konular arasındadır (Özalp, 2011, s. 71). Âkif, mektupların geç gelmesinden dolayı üzüntü duyar, kısa da olsa afiyette olduklarını bildirir bir şeyler yazmalarını ister. Torunu için bir fotoğraf gönderdiğini ifade ederek selam ve iyi dileklerle mektubuna son verir (Özalp, 2011, s. 75). Yurtta hava durumu, yeni evlerinden memnun olup olmadıkları gibi konular hakkında da karşı taraftan bilgi ister (Özalp, 2011, s. 79). Torununun rahatsızlığından dolayı üzüntü duyduklarını ve iyi olması için dualar ettiklerini ifade eder. Konu ile ilgili acil bilgi isteği içerisinde. Mısır'daki hava durumu ile ilgili de bilgiler verir. Kışın gelmesi ve dünyanın bu dönemi rahat atlatması için dualar eder. (Özalp, 2011, s. 81-83). Âkif, çay ve bulaşık gibi ev işlerinde eşi İsmet Hanım'a yardım ettiğini söylemektedir. Evlerine İstanbul'dan gelen misafir (Eşref Bey) hakkında da malumat verir (Özalp, 2011, s. 85). Gelen mektuba duyulan memnuniyet, iyilik temennileri ve dua, torunu ile ilgili bilgiler, Mısır'da bahar mevsimi, dostlara selam dile getirilir (Özalp, 2011, s. 87). Âkif, bir diğer mektubunda hayvan sevgisinden ve torunu için hayvanın öneminden söz etmektedir. Oğlu Emin'in büyümesinden, Ramazan ayının gelişinden, oğulları Tahir ve Emin'in Ramazan ayını oruçlu geçirdiklerinden, İsmet Hanım'ın altı aylığına kızlarını görmek için İstanbul'a gelme isteği içerisinde olduğundan dem vurur. (Özalp, 2011, s. 89). Nakil işlemleri ve torunu hakkında malumat isteği, gönderilen resmin gelip gelmediğinden (Özalp, 2011, s. 97) bahisler açar. Tahir'in çalışıyor oluşu, Emin'in davranışlarına karşı duyulan memnuniyetsizlik, dostlardan gelen mektuplara binaen yurttan alınan haberlere (Özalp, 2011, s. 105) de mektuplarda yer verilir.

Damadının işindeki başarısına memnun olur ve bu yoldan gittiği sürece terfilere gark olacağı söyleyerek ona dualar eder. Arap kırsağın resmini talep eder, ayrıca Ferdâ'nın mektubu karşısında mutlu olur. Torununun elinin becerikli olduğunu ve ileride iyi bir ev hanımı olacağını (Özalp, 2011, s. 113) düşünmektedir. 1934 tarihli mektupta kızının bir-iki ay sonra kaplıcaya gideceği bilgisi yer alır. İsmet Hanım'ın da Cemile'yi görmek için bir buçuk ay sonra İstanbul'a gideceği ve dönerken iki aylığına onu da yanında getireceğini belirtir (Özalp, 2011, s. 121). Kızı Suad Hanım'a yazdığı 1935 yılına ait mektup Ahmed Bey'in terfi haberi karşısında duyulan sevinç, başarılarının daim olması temennisi, Erciş hakkında malumat alma isteği, çocukların okul durumu, havaların durumu, kışa hazırlıklarının olup olmadığı, kırsağın durumu ve gelecek Ramazan-ı şerifi tebrik türünden konuları içermektedir. (Özalp, 2011, s. 129). 1936'da damadına yazdığı bir başka mektubunda Mısır'ın hava durumu hakkında bilgiler vermektedir: "Burada havalar gayet güzel gidiyordu. Yalnız bugün şiddetli bir sıcak çıktı. Dışarısı fırın gibi esiyor. Evlerin içine kapanılır; camlar, pancur sıkı sıkı örtülürse o kadar tesiri olmaz, ama güneşte gezenler için müşkil. Maamâfih bizler alıştık. Yazı, velev Mısır'da olsun, kıştan ziyade seviyoruz." (Özalp, 2011, s. 147). Kızı Suad Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektupta "Kırsağınız yaramaz mı, yoksa uslu mu? Sana, çocuklara alıştı mı? Nedense o hayvana karşı bende görmeden bir muhabbet uyandı. Hakikat, insan kulaktan da âşık oluyor! Yeni tayınız geldi mi? Şayet geldiyse adını donuna, yani rengine göre koyun. Al yahut doru ise "şafak", kır ise "fecir", yağızsa "fellah" olsun. Bununla beraber sizin hatırınıza daha güzel isimler gelirse koymakta hiç tereddüt etmeyin." (Özalp, 2011, s. 153) demektedir. Burada Âkif'in Baytar Mektebi'ni bitirmiş olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir. Hayvanlara karşı sevgiyle doludur, hatta torununun bu sevgiyle büyümesi için onlarla iç içe yaşaması gerektiği fikrindedir.

Geçim Sıkıntısı

Mehmet Âkif, Mısır'da bulunduğu süre zarfında parasızlık sebebiyle zor zamanlar geçirir. Dünyanın geçirmekte olduğu buhranlı süreç hayatı daha da yaşanmaz hale getirmektedir. İçinde bulunulan hal ile ilgili kızına ve damadına tavsiyeleri vardır. 1928 Martında Ahmed Bey'e yazdığı mektupta: "Suad'ın muktesit oluşu çok iyi bir hâdise. Dünyada para kadar lüzümlü bir şey daha olmadığı için onu idâre ile harc etmek en ziyâde aranılacak bir meseledir. Biz bu hakikati pek geç anladık." (Özalp, 2011, s. 33) demektedir. Suad Hanım'a hitaben yazılan 1932 tarihli bir mektubunda "yazdan biriken borçları ödemekle meşgûl" (Özalp, 2011, s. 77) olduğunu kendisi de ifade eder. Aynı yıl Ahmed Bey'e yazılan mektubunda: "Gelelim eczâcı dostunuzun meselesine. Evlâdim, Mısır bu son senelerde pek fenalaştı. Eskiden gelenler bile bir ekmek parasını bin belâ ile çıkarıyorlar. Yeniden gelenlere katiyen iş yok. Binâenaleyh kendisine bu tarafa geçmeyi asla tavsiye etmem. Parasızlık yüzünden işler tamamıyla durgun. Yakın bir âtîde buhrân-ı hâzırın hafifleşeceği ümidi ise hiç yok. Son senelerde iş bulmak için buraya gelen vatandaşlarımızın hemen hepsi perişan oldular. Onun için beyhûde

ümidlere düşerek katiyen bu taraflara gelmesin. Ermenilerin, Rumların, Yahudilerin, İtalyanların burada mükemmel teşkilâtı olduğu hâlde onlar bile pek müşkilât ile iş bulabiliyorlar. Hiçbir teşkilâtı olmayan Türklerin marûz kalacağı sıkıntıyı artık bir kıyas edin!” (Özalp, 2011, s. 87) ifadeleri Mısır’ın içinde bulunduğu zor şartları resmeder gibidir. 1933 Martında kızı Suad Hanım’a yazılan mektup yine dünyadaki buhranın ciddiyetini göstermesi bakımından dikkate değerdir: “Evlâdım kendini çok üzme, bizlerden binlerce derece beteri var. Bugün dünyanın hiçbir tarafında saâdetten eser yok. Şerif Muhyiddin Beyefendi Amerika’dan geldi. Orada buhran dolayısıyla gördüğü fâciaları anlatıyor ki yürekler dayanmaz. En zengin bankalar iflas ediyor, (...) atarak intihar ediyor, işsizlikten milyonla halk sokaklarda dökülmüş (...) Avrupa’nın paralarını çeken ve bugün de dünyanın (...) yaşayan insanların ekseriyeti ne vaziyete düşmüş olmak (...)” (Özalp, 2011, s. 101). 1935 senesinde kızına yazdığı mektupta eski hallerine göre daha iyi durumda oldukları bilgisini vermektedir: “Şimdiki evimiz saray (...) Allah râzı olsun, hanımefendi hazretleri bizi bes (...) buldurmuyorlar; elektrigi, suyu, her şeyi var. Her tarafa nâzır. İki salonuyla beş odası mevcut. Odaların birini matbah ittihâz ettik. Elhâsıl, o cihetten pek rahatız. Kira derdi olmaması ne büyük saâdetmiş!” (Özalp, 2011, s. 131).

Âkif, çektiği bütün geçim sıkıntısına rağmen yine de şükür elden bırakmaz: “Bugün dünyanın garbı, şarkı, cenubu, şimali gûn-â-gûn buhranlarla kıyamete dönmüş; yüzlerce milyon benî Âdem sefaletin, işsizliğin, ümitsizliğin pençeleri altında kıvraniyor; mahşer meydanı gibi kimse nefsinden başkasıyla katiyen meşgul değil; hiçbir ferdin diğere dönüp bakacak hâli yok. İşte o zavallıları göz önüne getirmeli de insan bir yiyip bin şükretmeli.” (Özalp, 2011, s. 119). 1934 Şubatında kızına yazdığı mektupta: “Maamâfih bütün dünya buhranlar, işsizlikler, açlıklar, felâketler içinde inlerken bizim bu hâlimiz en mesud bir haldir. Bunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmaya gelmez.” (Özalp, 2011, s. 115) demektedir. Nimetin kadrini bilmek, şükretmek, fedakâr olmak gerektiği kanaatindedir: “Evet, muntazam, ma’mûr şehirlerde, refah ile ömür sürmeyi herkes arzu eder. Fakat bu arzunun tatmini için ara sıra fedakârlık zaruridir. Bugün yüzlerde milyon efrâd-ı beşere hâkim bulunan İngilizleri gözümüzün önüne getirelim. Acaba heriflerin bu kudretleri, bu muvaffakiyetleri tesadüfen mi oluvermiş, yoksa milletçe birçok mesâiye, birçok şedâide katlanmak sâyesinde mi elde edilmiş? Londra’da doğmuş, nâz u na’im içinde büyümüş, ebeveyninin milyonları sâyesinde her türlü ihtiyaçtan fersahlarca uzak bir lordun oğlu, kalkıyor, Sudanlara, Afrika’nın en yaşanmaz, en cehennemî bucaklarına giderek gençliğinin en kıymetli çağlarını, İngiltere hesabına, o kumlara gömüyor. Vatanı uğruna çektiği tahammül-sûz meşakkatleri hiçe sayıyor. Daha doğrusu kendisi için şeref biliyor. Biz biçârelerse İstanbul’dan çıkıp Bursa’ya gitmeyi felâket telakkî ediyoruz! Bizim Midhat Cemal ‘Bizler dünyaya gelmemişiz, İstanbul’a gelmişiz!’ der ki pek doğrudur.” (Özalp, 2011, s. 118-119). Hizmet için buldukları yerden memnun olmayan kızına tavsiyeleri de bu yönde olur.

Sağlık

Âkif'in mektupları kendisinin ve ailesinin sağlık durumları, hastalıkları, bunlar karşısında yapılması gerekenler konusunda da okuyucuya bilgiler sunar. 1928'de Suad Hanıma yazdığı mektubunda sıtma hastalığı sebebiyle kızına ailece sıtmayı önleyici bir ilaç olan kinin yutmalarını tavsiye eder: "Milas'ın sıtması bol mu? Her halde Ferdâ Kadın'a kinin yutturmaya ihmâl etmeyin, kendiniz de ara sıra yutun olmaz mı?" Aynı mektupta İsmet Hanım'ın rahatsızlığına ilişkin bilgiler de mevcuttur: "Kışın annen hemen her gün şırınga sıkılmak mecbûriyetinde idi. Şimdi mâşaallah bir aya yakındır ki o mecburiyetinden kurtuldu. Biraz zayıf ise de inşallah yine toplar." (Özalp, 2011, s. 39). 1930 yılında kızı Suad Hanım'a yazdığı bir mektupta oğlu Tahir'in küçük bir rahatsızlık geçirdiğinden, eşi İsmet Hanım'ın da bir göğüs şikâyeti olduğundan bahseder ve bunun çok yoğun bir şekilde olmadığını belirtir. (Özalp, 2011, s. 59). Damadı Ahmed Bey'e yazdığı Eylül 1930 tarihli mektupta sıtma hastalığı ile ilgili tavsiyelerde bulunur: "Sıtmadan korunmakta kusur etmiyorsunuz a? Suad'ın yemesi içmesi nasıl? Bol bol şıra için de kendisini toplamaya baksın. Üzüm her hâlde ucuz olacak." (Özalp, 2011, s. 63). 1932 senesinde kızına yazdığı bir diğer mektubunda yine İsmet Hanım'ın göğüs problemi ve "iki-üç gündür parmaklarında dolama gibi şişliklerin" oluştuğuna dair bilgiler vardır. (Özalp, 2011, s. 73). Aynı yıl içerisinde yine kızına hitaben eşinin parmaklarındaki dolama sorununun arttığı, yapılan tedavinin sonuç verdiği, göğüs probleminin de azaldığı dile getirilir: "Annen bir ay evvel müz'ic bir derde tutuldu. On parmağı birden dolama gibi bir şeyler çıkardı. Hamdolsun şırıngalarla, tedavilerle geçti. Ayrıca kuvvet şırıngası da yaptırdık. Şimdi keyfi pek yerinde. Göğsü iyi. Sinirleri de alâ." (Özalp, 2011, s. 77). Mektuplarda torununun sağlık durumu ile ilgili bilgiler de mevcuttur: "Ferdâ'nın rahatsızlığı neşemizi kaçırdı. İnşallah ehemmiyetli bir hastalık değildir, çocuk da iyiliğin yolunu tutmuştur. Her hâlde bizi merakta bırakmayarak, iki-üç satırlık mektuplarla gerek kendi sıhhatinizden, gerek Ferdâ'nın sıhhatinden malumat vermenizi isterim." (Özalp, 2011, s. 81). Bundan dolayı üzüntüsünü dile getirir ve iyi dileklerde bulunur.

Âkif, İstanbul ziyaretinden sonra hastalandığını "Beni İstanbul'dan gelince hastalığım biraz sarstıysa da şimdi daha iyiyim." (Özalp, 2011, s. 81) cümlesiyle ifade eder. Suad'a yazdığı mektubunda sağlığın en büyük zenginlik olduğunu söylemektedir: "Ferdâ Kadın yemek seçer, bir de çok ukalâlık eder olmuş. Senin sinirlerin öyle fazla üzüntülere pek tahammül etmez. Ama bakalım! Sen vücutça nasılsın? İştihan, hazmın epeyce yolunda mı? Aman sıhhatine çok dikkat et. Anlaşıyor ki dünya nimetleri içinde ondan başkası hep boş!" demektir. (Özalp, 2011, s. 85). 1932 tarihli Ahmed Bey'e yazdığı mektubunda eşi İsmet Hanım'ın sağlık durumuna ait bilgiler vardır: "Vâlidemiz üç ay kadar pekiyi idi. Geçenlerde grip hastalığına tutularak biraz sarsıldı ise de şimdi Allah'a şükür yine iyidir." (Özalp, 2011, s. 91). Ayrıca 1933 tarihli Suad'a olan mektubunda Emin'in hasta olduğu bilgisini verir. (Özalp, 2011, s. 101). 1934 Nisanında kızına yazdığı mektup diğer kızı Cemile'nin sağlık durumu hakkında da bilgiler içermektedir: "Cemile ablan bir seneye yakın ayağından hasta idi. Hastalık bir

müddet anlaşılamadı. Verîdlerin iltihabı dediler, romatizma dediler. Birkaç kere alçıya koydular; şimdi evinin içinde aksaya aksaya dolaşıyormuş.” (Özalp, 2011, s. 121). 1935’te damadına yazdığı mektubunda kendisinin de sıtımadan etkilendiğini ve bu sebepten dolayı bir Alman doktora gideceğini yazar. (Özalp, 2011, s. 133). 1936’da yazılan mektupta Suad’a hitaben “Annen bir aralık göğsünden, sonra ellerindeki egzamadan çok rahatsızdı. Şimdi mâşaallah zararsızdır.” (Özalp, 2011, s. 139) demektedir.

Mektuplarda zikredilen hastalıkların yanı sıra sağlığa faydalı olan şeyler konusunda da tavsiyeler mevcuttur. Kızı Suad Hanım’a “Çayı bıraktığına isâbet etmişsin. Süt daha iyi. Şayet o da hazımsızlık verirse yoğurt ye, ayran iç. Çocukların sıhhatlerine itinaya devam et.” (Özalp, 2011, s.121) gibi tavsiyelerde bulunur. Yine kızına yazdığı tarihsiz mektubunda: “Yoğurt yapıyor musunuz? Bolca bolca ayran içsen, çok müstefid olursun, sanırım. İhmâl etme. Gerek kendine, gerek çocuklara çok itina et. Sıhhatin en büyük devlet olduğundan hiç şüphe yok. Cemile ablanın ayağı kalçadan oynamıyormuş. Allah vere de kızcağız sakat kalmayaydı.” (Özalp, 2011, s. 153) der. Ayrıca beslenme konusunda itina göstermelerini istemektedir: “(...) Ferdâ’yı kemâl-i âfiyetle büyütmeni Allah’tan temenni ederim. Ancak, annene de yazdım: Kendi boğazını ihmâl etme, iyi besle. Buna dikkat etmezsen hem çocuk hem de sen büsbütün zayıf düşersin.” (Özalp, 2011, s. 157). Tavuk beslemelerinin doğal ürünler ile gıdalanmak konusunda isabetli bir karar olduğunu belirtir ve torununun bolca taze yumurta yemesini tavsiye eder: “Tavuk besleyişiniz çok iyi. Ferdâ’ya taze yumurtayı bol bol yedir.” (Özalp, 2011, s. 159). Görülüyor ki Âkif, sağlığın insan için en büyük hazine olduğunun bilincindedir. Bunun için ailesinin sağlığı konusu üzerinde ciddiyetle durur. Kaleme aldığı mektuplarda Mısır’da kendisine refakat eden eşinin ve iki oğlunun sağlık durumları hakkında kızına ve damadına bilgi verirken aynı zamanda onların da sağlık durumlarından haberdar olmak ister. Doğal beslenmenin sağlık açısından çok önemli olduğu vurgusunu yapar ve bununla ilgili tavsiyelerde bulunur. Doğal beslenmek için evde hayvan beslemenin de gerekliliği üzerinde durur. Özellikle torununun gelişim evresinde doğal gıdalarla beslenip sağlıklı olması konusuna ayrı bir ehemmiyet gösterir.

Eğitim ve Çocuk Terbiyesi

Eğitim ve çocuk terbiyesi de Mehmet Âkif’in üzerinde durduğu konulardan biridir. Gerek evlatlarına, gerek damadına, gerekse torunlarına bu konuda tavsiyeleri vardır. 1928 ve 1932 tarihli kızı Suad Hanım’a yazdığı mektuplarda onun keman ve resimle meşgul olup olmadığını sorar. (Özalp, 2011, s. 39). (Özalp, 2011, s. 85) Âkif’in mektupları Mısır’daki eğitim sistemi hakkında da bilgiler vermektedir. 1930 senesinde damadı Ahmed Bey’e: “... devâm etmekte olduğu mektepten şehâdetnâme imtihanları gayet sıkı, gayet ciddidir. İltimas, tarafgirlik gibi şeyler bu şehâdetnâme imtihanlarında yok denecek kadar azdır.” (Özalp, 2011, s. 63) ifadeleri Mısır’da eğitim konusundaki işleyiş hakkında ipuçları verir niteliktedir. 1934 Ahmed Bey’e “Cevâd ile Ferdâ Kürtçe

öğreniyorlar mı?” diye sorar. (Özalp, 2011, s.113). Cevat, Ferdâ'nın babasının ilk eşinden olan oğludur. Ferdâ'dan yaşça büyüktür. Birlikte büyürler. (Bayhan, 2021, s. 55). 1934 Suad Hanım'a: “Tâhir iyi çalışıyor. Sene yarısı imtihanında sınıflarının 41 kişiye bâliğ olan talebesi içinde kendisi üçüncü oldu. Bilhâssa hendeseyle başı pek hoş.” (Özalp, 2011, s. 115) diyerek oğlu Tahir'in okuldaki başarısı ve çalışkanlığı hakkında da bilgiler sunar. 1936 Martında kızı Suad Hanım'a: “Ben bu yıl hayli meşgûlüm. Câmiadan Fârisî dersi de verdiler. Ayrıca hususî dersim de var.” (Özalp, 2011, s. 139) diyerek özel dersleri olduğuna ve Farsça dersi verdiğine dair bilgiler vermektedir. Aynı yıl yazılan mektubunda Ahmed Bey: “Ben görmeyeli Ferdâ hayli büyümüş. Cevâd'ın sıhhati de, Allah'a emanet, yerinde. Zannederim, Erciş'in mektebi Beyt-i Şebâb'dan çok iyi olacak. İnşallah okurlar, yazarlar, adam olurlar.” (Özalp, 2011, s. 141) sözleriyle yeni görev yerleri olan Erciş'teki mektebin bir öncekinden iyi olduğunu söylemekte ve çocukların okuyup iyi yerlere gelmeleri için dua etmektedir. Âkif, kızı ve torunundan ayrı tutmadığı ve evlâdı gibi sevdiği damadı Ahmet Bey'in de okudukları ile yakından ilgilidir. Ona bu konuda sorular sorar ve baytarlık ile ilgili yeni kitapların basılıp basılmadığı konusunda bilgi ister. 1936'da damadına yazılan mektubunda “Bir mecmû'a-i baytariye neşrine başlamışlardı. Nasıl, devam ediyor mu? Yoksa kapandı mı? Mesleğe âid yeni kitaplar basılıyor mu? Avrupa'da çıkan mecmûalardan istifade edebiliyor musun? Neler okuyorsun? Bana bu hususa dair malumat verirsen çok memnun olurum evlâdım.” (Özalp, 2011, s. 147) demektedir.

Damadına kaleme aldığı 1932'deki mektubu çocuk terbiyesine ilişkin işaretler taşır: “(...) Ferdâ Kadın hakkındaki malumatın, boğazdan düşmesiyle ukalâlığı pek ileriye götürmesi cihetlerinden başkası çok hoşumuza gitti. Maamâfih iştiâ-yı kadîminin Tuzovası'nda avdet edeceğine, ukalâlığını da Suad'ın mutlaka adamakıllı bir tedavi ile ber-teraf eyleyeceğine emin bulunuyoruz.” (Özalp, 2011, s. 87) der. Çocuğun yetiştirilmesinde annenin rolü yadsınamaz. Zirâ okula gitmeden önceki bütün ânını annesi ile birlikte geçiren çocuk için anne ilk modeldir. Âkif, torunu Ferdâ Hanım'ın bazı konulardaki aşırılıklarının kızı Suad Hanım'ın vereceği terbiye sayesinde düzeleceği kanısındadır.

Edebî Uğraşlar

Âkif, 1928 senesinde kızı Suad Hanım'a yazdığı mektubunda torununa bir şiir yazma düşüncesinde olduğunu ifade eder: “Ferdâ Kadın çok hoşuma gidiyor. Eğer meşgûliyetim başımdan aşmış olmasa, dediğin gibi oturur, o kız için uzun boylu bir şiir yazardım. Hakikat onun zeki, masum çehresi bana çok şeyler ilhâm edecek. Maamâfih sağ olursam ileride bu mevzûa dâir bir şeyler karalarım.” (Özalp, 2011, s. 35). Bahsi geçen şiirle Mehmet Âkif'in oğlu Emin Bey'in 1929 senesinde eniştesi Ahmed Bey'e yazdığı mektubunda karşılaşırsız. Şiir şöyledir:

Ferdâ Kadın'a

Ferdâ Kadın! Ferdâ Kadın!

Ben görmeden sevdim seni.

Sen galiba, gördün beni,

Pek ihtiyar, hoşlanmadın!

Ferdâ Kadın! Ferdâ Kadın!

Ey yavrumun ilk yavrusu!

Pek tatlı şeysin doğrusu.

Lâkin neden çirkin adın?

Yok yok, adın cidden güzel!

Dünyada her şeyden güzel;

Aydan güzel, gündenden güzel!

Ay, gün nedir? Senden güzel;

Hatta derim: benden güzel!

Zira “yarın”, “dün” den güzel

Deden Mehmet Âkif (Özalp, 2011, s. 53).

Aynı yılın Mayıs ayında damadı Ahmed Bey'e yazdığı bir mektupta yoğun bir şekilde Kur'an tercümesiyle uğraştığını dile getirir: “Tercüme işiyle fazla uğraştığım gibi başka meşgaleler de eksik olmadığı için size istediğim gibi sık, istediğim gibi mufassal mektuplar yazamadım. Lâkin hatırımızdan çıktığınız, dilimizden düştüğünüz hiçbir an yoktur.” (Özalp, 2011, s.41). 1926 kış mevsiminden itibaren daimi olarak Mısır'da kalan Mehmet Âkif, ikamet ettiği Hilvan'dan Kahire Üniversitesi'ne Türk Edebiyatı dersleri vermek için gelir. Bir yandan da “Diyânet İşleri Reisliği tarafından tefsiri Elmalılı Hamdi Efendi'ye ısmarlanmış olan Kur'an-ı Kerim'in tercümesi” ile meşgul olmaktadır. (Okay, 2021, s.11). Özçelik'in ifadesine göre Kahire Üniversitesi'nde ders vermesi için yapılan teklifi kabul etmesinin asıl nedeni ciddi

manada geçim sıkıntısı çekmesidir. (2020, s. 144). 1934'ün şubat ayında kızına yazdığı mektubunda yedinci Safahât ile ilgili bilgiler vermektedir: "Yedinci Safahât'ı bastırdım, ancak daha beş-altı gün sonra matbaadan tesellüm edebileceğim. Tabii size üç-dört nüsha gönderirim." (Özalp, 2011, s. 115). 1936'da damadına yazdığı mektupta: "Değersiz eserime karşı çok büyük iltifat ediyorsun. Onun bir kıymeti varsa, baba yâdigârı olmasından ibarettir. Bilmem Safahât'ın evvelki altı kitabı sizde mevcut mu? Değilse, haber verin de yollamanın çaresine bakayım." der. (Özalp, 2011, s. 147). Mektuplarından elde edilen bilgiler ışığında Mehmet Âkif'in Mısır'da yaşadığı zaman zarfında Kur'an tercümesi ile uğraştığı, Safahât'ın yedinci bölümünü tamamladığı ve üniversitede Türk edebiyatı konulu dersler verdiği görülmektedir.

Vatan Hasreti

Mısır'da bulunduğu zaman diliminde doğup büyüdüğü topraklardan uzakta uzun yıllar geçiren Âkif, bu mahrumiyetinin bir neticesi olarak "o zamana kadar bir ecdad yadigârı ve vatan sadakatıyla sevdiği Mısır'ı, semâlarında hilâl dalgalanmadığı için yabancı bir diyâr saymaya" başlar. (Yaşar, 1985, s. 40). Vatanperverliği "ibtidâi bir his değil; fezâil-i beşeriyenin en büyüğü" (Süleyman Nazif, 2015, s. 25) olarak tanımlayan Âkif'e göre vatan tanımlaması şu şekilde ifade edilebilir: "Ben o toprağa 'vatan' derim ki üstünde dînim ve devletim icrâ-yı hüküm ü hükûmet etsin. Böyle bir toprak üstünde küçük bir kulûbe ile cılız bir oğul bana kâfidir. Dinimden ve devlet ü milletimden mehcûr ve mahrûm edilmiş bir diyâr-ı yetim üstünde muhteşem saraylarım, tûvânâ çocuklarım yükseleceğine, hânem bir avuç hâküster, sülâlem de makbereler olsun!.." (Süleyman Nazif, 2015, s. 26). O, Mısır'da içini kasıp kavuran vatan hasretiyle "içinden vatani sökülüp koparılan toprak yığını gibi kapkaranlık bir Âkif." (Kuntay, 2020, s. 153) tir artık. Kızı Suad Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektubunda "Civârdan bülbül sesleri geliyor mu? Yoksa bizim gibi sizler de o mübarek sese hasret misiniz? Mısır'da hiç bülbül yoktur. Bazıları İskenderiye civarında tek tük bulunduğunu söylüyorlar. Bizler alışkın olduğumuz için bülbülsüz bahardan zevk alamıyoruz." (Özalp, 2011, s. 153) demektedir. Bu cümleler Mehmet Âkif'in vatan özlemini dile getiren en çarpıcı örnektir. Uzun zamandır ayrı kaldığı vatanını her haliyle özlemekte ve ona olan hasretini dile getirmektedir. Damadı Ahmed Bey'e yazdığı 1932 tarihli mektubunda: "Şarka azimet için hazırlanmak emrini almışsınız. Rabbim hayırlı eylesin. Hamdolsun gençsiniz, dinçsiniz. Yurdun her tarafını dolaşmalı, her tarafına hizmet etmelisiniz. Vatan bir küldür ki tecezzî kabul etmez: Şarkı, garbı, şimâli, cenûbu kâmilten nazarımızda bir olmalıdır. Uzak yakın, soğuk sıcak dememeli, elimizden geldiği kadar, hattâ bunun fevkinde olarak fedâkârâne çalışmalıyız. Başka türlü ne yaşamak, ne memleketi yaşatmak imkânı yoktur. Allah mübârek yurdumuzu sizin gibi fedâkâr, vefâkâr evlâdına, sizin gibi fedâkâr, vefâkâr evlâdını da mübârek yurdumuza bağışlasın, âmin." (Özalp, 2011, s. 71) der. Mehmet Âkif'in vatan ile ilgili hassasiyetini ifade eden bu cümleler aynı zamanda onun bir birey olarak vatani için ne derece fedakâr ve vefalı bir karaktere sahip olduğunu göstermesi bakımından da kıymetlidir.

Sonuç

Mektup, geçmişi uzun yıllara dayanan çok eski bir türdür. Modern hayatla birlikte gelen teknolojik gelişmelerle eski kıymetini kaybetmiş olsa da geçerliliğini koruduğu dönemlerde önemli bir iletişim aracıdır. Mektup insanoglunun sahip olduğu duygu ve düşünceleri dışa vurması ve karşı tarafa aktarması açısından önemli bir araçtır. Edebî açıdan önemli şahsiyetlerin mektupları da bu bakımdan okunmaya değer bilgiler içermekte olup okuyucuya ışık tutmaktadır. Mazisi de olan mektup yazma geleneğinin Tanzimat'tan günümüze kadar uzanan süreçte Türk edebiyatı içerisinde ayrı bir yeri vardır. Edebî şahsiyetlerin kaleme aldıkları mektuplar üzerine yapılan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Turan Karataş Hece Yayınlarından çıkan "*Abdülhak Hâmid'in Mektupları*" adlı çalışmasında Hâmid'in mektuplarını eserleri hakkında, dönemin edebî atmosferi, edebiyatçı dostlar, şiir ve inşâ hocalığı, kişilik (mizaç), dönemin sıkıntıları, parasızlık, anne ve aile düşkünlüğü, ölümler, Avrupa medeniyeti, çapkınlık, tabiat, vecizeler/aforizmalar alt başlıkları ile inceler. Aynı dergide Cemal Şakar "*Nâzım Hikmet'in Mektupları*" başlıklı yazısında makalesini "Piraye'ye Mektuplar-1", "Piraye'ye Mektuplar-2", "Memet Fuat'a Mektuplar", "Kemal Tahir'e Mektuplar", "Vâ-Nû'lara Mektuplar" başlıkları ile dikkatlere sunmaktadır. Bir devri anlamak, bir şahsiyetin fikir ve ruh dünyasına nüfuz edebilmek için farklı edebî şahsiyetlerin mektupları üzerine çalışmalar yapılabilir.

Bu çalışmada Mehmet Âkif'in Mısır yıllarında yakın çevresine kaleme aldığı mektuplar aile, gündelik hayat, geçim sıkıntısı, sağlık, eğitim ve çocuk terbiyesi, edebî uğraşlar, vatan hasreti başlıkları etrafında değerlendirilmektedir. Mektuplar döneme, şahsiyete ve hem Mısır hem de Anadolu coğrafyasına ilişkin bilgiler ihtiva etmektedir. Sıcak bir dille yazılan ve günlük yaşamdan izler sunan bu mektuplarda kişilerin zaman içerisindeki değişimleri ve gelişimleri hakkında da bilgiler yer alır. Geçen zamana, çocuklarının ve torunlarının büyümesine, yaşanan sıkıntılara, bayramlara, vs. ye dair geniş bilgilere yer verilir. Ayrıca bu mektuplar davet, talep, tebrik, teşekkür, tavsiye, mazeret, özür, dua içermektedir. Âkif'in mektuplarında ortaya koyduğu düşünceler Safahât adlı kitabında yer alan şiirleriyle de örtüşen özellikler taşır. Âkif, idealize ettiği bireyi ve toplumu sadece düşünce boyutunda bırakmayıp bizatihi kendi hayatına tatbik eden örnek bir modeldir. Bu örnek modele mektuplarında da rastlamak mümkündür. Mehmet Âkif'in kaleme aldığı mektuplar dönemine ışık tutmakta ve tarihî belge niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda mektuplarında yer alan duygu ve düşüncelerin sanatta ortaya koyduğu birikimi anlamak ve anlamlandırmak adına ufuk açıcı olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Bayhan, Fatih (2021). *Dedem Mehmet Âkif –Zorluklarla Geçen Bir Ömrün Saklı Kalmış Hikâyesi-*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çıkla, Selçuk (2006). “Muallim Naci-Beşir Fuad Mektuplaşması: İntikâd”. *Hece, Mektup Özel Sayısı*, 114/115/116, 256-267.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (2011). “Mehmet Âkif Hayatı ve Eserleri”. Mustafa İsmet Uzun (Ed.) *İstiklâl Şairimiz Mehmed Âkif* içinde, 17-49. İstanbul: Bağcılar Belediyesi Yayınları.
- Emre, Ali (2006). “İki Gözüm Ayşe” Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları. *Hece, Mektup Özel Sayısı*, 114/115/116, 319-324.
- Erişirgil, Mehmet Emin (2006). *Mehmet Akif İslâmcı Bir Şairin Romanı* (Yayına Hazırlayanlar: Aykut Kazancıgil, Cem Alpar). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ersoy, Mehmet Akif (2021). *Safahat* (Yayına Hazırlayan: Necmettin Turinay). İstiklal Marşı'nın 100. Yılına Armağan-I. Ankara: TBMM Yayınları.
- Günaydın, Yusuf Turan (2008). “Mehmet Âkif'in Mektupları”. *Hece, Mehmet Akif Özel Sayısı*, 133, 440-447.
- Karasar, Niyazi (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Turan (2006). “Abdülhak Hâmid'in Mektupları”. *Hece, Mektup Özel Sayısı*, 114/115/116, 306-319.
- Karataş, Turan (2011). “Mehmed Âkif'in Mektupları”, *Mehmed Âkif Ersoy*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2011, s. 452-464.
- Kefeli, Emel (2002). *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kuntay, Mithat Cemal (2020). *Mehmet Âkif Ersoy Hayatı-Seciyesi-Sanatı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Okay, Orhan (1989). *Mehmed Akif Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*. Ankara: Akçığ Yayınları.
- Özalp, Hakan Ömer (Ed.) (2011). *Mehmet Âkif Ersoy Firaklı Nâmeler Âkif'in Gurbet Mektupları*. İstanbul: Eyüp Belediyesi Yayınları.
- Özçelik, Mustafa (2020). *Bir Hisli Yürek Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Muhit Kitap.
- Narlı, Mehmet (2006). “Jöntürk'ün Mektubu”. *Hece, Mektup Özel Sayısı*, 114/115/116, 267-279.
- Süleyman Nazif, (2015). *Mehmet Âkif* (Haz: M. Ertuğrul Düzdağ) İstanbul: Kapı Yayınları.

- Şahin, Ahmet Metehan (2021). “Hususi Mektuplarına Göre Mehmet Akif Ersoy”. *Türk Dili*, 831, 78-87.
- Şakar, Cemal (2006). “Nâzım Hikmet’in Mektupları”. *Hece, Mektup Özel Sayısı*, 114/115/116, 324-339.
- Timurtaş, Faruk Kadri (2006). *Mehmet Âkif ve Cemiyetimiz*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Turinay, Necmettin (2006). Mektuplar ve Abdülhak Şinasi Hisar”. *Hece, Mektup Özel Sayısı*, 114/115/116, 375-382.
- Yaşar, Selahetdin, (1985). *Mehmet Âkif Hayatı, Sanatı, Fikirleri*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- Yıldırım, Ali&Şimşek, Hasan (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma, Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.